

Mikko Puumalainen

LAILLISUUSVALVOJA JA MEDIA

Median merkityksestä laillisuusvalvonnassa

Laillisuusvalvonta on julkista toimintaa, ja sillä on monia yhteyksiä mediaan. Laillisuusvalvonta on olennaisesti vaikuttavampaa, jos media kirjoittaa laillisuusvalvontaratkaisusta – toki omasta näkökulmastaan. Yksittäisistä ratkaisista ja toimenpiteistä kirjoittaminen tekee niistä yleisesti julkisia. Tällä tiedolla on jo sellaisenaan merkitystä. Voisi jopa sanoa, että laillisuusvalvonta ei ulotu pidemmälle kuin tieto siitä. Kansalaiset huomaavat, miten viranomaisia valvotaan ja millaisiin toimenpiteisiin valvonta voi johtaa. Ratkaisujen sisältö – oikeudellinen analyysi, argumentaatio ja johtopäätökset – ohjaavat myös itse viranomaistoimintaa.

Oikeuskansleri ja apulaisoikeuskansleri pidättyvät pääsääntöisesti tulkitsemasta tai kommentoimasta ratkaisujaan. Tavoitteena on kirjoittaa ratkaisu niin, että se on sellaisenaan riittävä laillisuusvalvojan puheenvuorona, eikä selityksiä jälkikäteen tarvita. Ratkaisun tosiseikoista ja menettelystä annetaan kyllä tietoja. Laillisuusvalvojat ovat kuitenkin muutoin median käytettävissä, esimerkiksi laillisuusvalvontatyötä tai oikeuspolitiikkaa koskevin puheenvuoroin, haastatteluin, kirjoituksin ja muilla tavoin.

Medianäkyvyys liittyy laillisuusvalvojan työhön mutta ei ole itseisarvo. Se on yksi keinoista vahvistaa työn vaikuttavuutta ja toisinaan kohentaa ripeästi viranomaistoiminnan laillisuutta. Julkisuuden paineesta syntyvät nopeat tulokset eivät kuitenkaan yksinään ole riittäviä, vaikka niiden myötä jokin yksittäinen asia voikin tulla ratkaistuksi. Yksittäisen asian saama näkyvyys voi myös toimia herätteenä laajempiin laillisuusvalvonnallisiin toimiin. Todelliset kohennukset hallinnossa ja lainkäytössä perustuvat pitkävaikutteiseen työhön, jolla hallinnon ja lainkäytön rakenteita uudistetaan.

Laajassakin medianäkyvyydessä laillisuusvalvojan oma osuus perustuu aina laillisuusvalvonnan perustuslaissa säädettyyn perustehtävään. Julkisuudessa esiintyvä tieto ei välttämättä kerro kaikkea laillisuusvalvonnasta, koska salassapitosäännökset voivat rajoittaa julkisuuteen annettavia tietoja. Pelkästään median perusteella ei voi myöskään muodostaa kuvaa siitä, mikä oikeusvaltiossa on keskeistä. Media toimii omista lähtökohdistaan ja uutisoi laillisuusvalvonnasta sen perusteella. Laillisuusvalvoja ei voi laskea mahdollisen medianäkyvyyden varaan, kun hän pohtii ratkaisun vaikuttavuutta. Mediassa laillisuusvalvonnan rooli ja ratkaisujen sisältö voidaan myös ymmärtää eri tavoin kuin laillisuusvalvoja on ajatellut. Tämä voi laillisuusvalvojan näkökulmasta

joskus vähentää ratkaisujen vaikuttavuutta ja ehkä hämmentääkin lukijoita.

Laillisuusvalvontaratkaisut ovat kaikkien luettavissa. Ratkaisuja julkaistaan oikeuskanslerin verkkosivustolla, oikeuskansleri.fi. Lähes kaikki ratkaisut, joissa laillisuusvalvoja on löytänyt viranomaisten toimista huomautettavaa, ovat sivustolla kokonaisuudessaan. Toisinaan siellä julkaistaan myös muita tärkeitä ratkaisuja. Ratkaisuista tehdyt lyhennelmät löytyvät myös Finlex-palvelusta, ja osaan ratkaisuista pääsee tutustumaan Twitterin kautta.

Tiedonvälityksen rinnalla media tekee myös omia tutkimuksiaan ja tuottaa kriittistä tietoa viranomaistoiminnasta. Laillisuusvalvojien toimet muodostavat siinä yhden – mutta vain yhden – tietolähteen ja perustan. Laillisuusvalvojan on myös hyväksyttävä, että median kriittinen arviointi voi myös kohdistua hänen omiin toimiinsa.

Media ja erityisesti tutkiva journalismi ovat laillisuusvalvonnan tietolähteitä. Ne tarjoavat arvokasta ja korvaamatonta tietoa. Moni merkittävä laillisuusvalvontaratkaisu on saanut alkunsa mediassa olleesta uutisesta tai kirjoituksesta. Edempänä selostettava ihmiskauppaa koskeva ratkaisu on siitä edustava esimerkki.

Laillisuusvalvonnan ja median rooleista

Laillisuusvalvonta on yhtäältä määrämuotoista mutta toisaalta myös joustavaa ja jopa luovaa toimintaa. Määrämuotoisuus ilmenee muun muassa kanteluiden säntillisenä kirjaamisena, diariointina ja arkistointina sekä käsittelyn oikeusturvakeinoina, erityisesti virkamiehen kuulemisena. Joustavuus taas näyttäytyy siten, ettei itse kantelulle ole asetettu muita muotovaatimuksia kuin että sen tulee olla kirjallinen. Kantelijoiden käytössä on kyllä lomake ja ohjeita kantelun tekemiseksi. Niiden tarkoitukse-

na on ohjata kantelijaa sisällyttämään kanteluunsa vähimmäistiedot, kuten kantelua koskevan viranomaisen yksilöinti sekä viranomaisen menettely ja sen ajankohta. Muutoin laillisuusvalvojan on vaikea arvioida kantelun tutkinnan tarvetta. Yleinen tyytymättömyys tai mielipide viranomaistoiminnasta ei vielä riitä. Luovuus puolestaan näyttäytyy pyrkimyksessä löytää oikeusvaltiota ja perusoikeuksia uhkaavat todelliset ongelmat ja puuttua niihin tehokkaasti.

Vanhastaan laillisuusvalvonta on nojautunut kanteluiden kautta saatuihin tietoihin. Ne ovat edelleenkin toimiva tietolähde. Kanteluiden hyödynnettävyyteen liittyy kuitenkin monia rajoitteita, jotka korostuvat erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kohdalla. Kantelu avaa kanavan niille, jotka osaavat sitä käyttää ja jotka ovat usein muutenkin toimintakykyisiä ja aktiivisia kansalaisia. Haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset eivät osaa tai eivät jaksa tuoda esiin asiaansa. Vaikka kantelumenettely onkin edellä kuvatusti joustavaa, viranomaistoiminnan oikeellisuuden kyseenalaistaminen vaatii kuitenkin voimia ja taitoja. Haavoittuvassa asemassa olevalla ihmisellä ne sitoutuivat usein muihin välttämättömpiin tarpeisiin. Tämä näkyy valitettavasti myös laillisuusvalvojan työssä. Haavoittuviin ryhmiin kuuluvien ihmisten itsensä tekemien kanteluiden määrä ei vastaa heidän todellista tilannettaan hallinnon tai lainkäytön asiakkaina.

Perustuslain mukaan oikeuskansleri kuitenkin ”tehtävänsä hoitaessaan ... valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista”. Perus- ja ihmisoikeudet eivät kuulu vain kantelijoille vaan kaikille ihmisille. Jotta heitä voitaisiin tavoittaa, on käytettävä muitakin tietolähteitä kuin kanteluita. Olen aiemmissa oikeuskanslerin kertomuksen puheenvuoroissani kirjoittanut niistä eri toimista, kuten tarkastustoiminnasta tai omista aloitteista, joilla laillisuusvalvontatyötä on monipuolistettu. Myös ammattitaitoinen – erityisesti tutkiva – journalismi

voi tuoda esiin muutoin laillisuusvalvonnalta pii-
loon jääviä ongelmia.

Medialla ja laillisuusvalvonnalla on tietenkin
omat, erilliset roolinsa. Mediassa olleiden tietojen
hyödyntäminen ei sellaisenaan myöskään vaaranna
laillisuusvalvojan integriteettiä, koska laillisuusval-
voja ratkaisee asian itsenäisesti ja hankkii tarpeel-
lisena pitämänsä selvityksen ratkaisunsa pohjaksi.
Mediassa olevat laillisuusvalvonnassa hyödynnet-
tävät tiedot luonnollisesti myös tarkistetaan. Tä-
hän laillisuusvalvojalla on myös mediaa paremmat
mahdollisuudet, koska hänellä on pääsy myös sa-
lassa pidettäviin tietoihin. Lisäksi viranomaisilla on
velvollisuus antaa laillisuusvalvojalle selvityksiä toi-
mistaan ja pysyä silloin totuudessa. Viranomainen
ei voi vastata oikeuskanslerille, ettei kommentoi.
Vastaavasti laillisuusvalvoja ei voi kohdistaa viran-
omaiseen tai virkamieheen arvostelua, jollei tälle ole
annettu mahdollisuutta tulla kuulluksi. Toki näi-
den oikeusturvakeiden noudattaminen tekee lail-
lisuusvalvojan liikkeistä hitaampia, vaikka eettisesti
toimiva mediakin toki tarjoaa kommentointimah-
dollisuuden arvostelunsa kohteelle.

Ehkä kaikkein olennaisin ero liittyy siihen, mi-
ten laillisuusvalvoja arvioi mediassa olleita tietoja.
Usein mediassa ollut tieto on tässä arvioinnissa vas-
ta ensimmäinen askel. Tietojen varmistamisen jäl-
keen arvioidaan tapahtuneen asian oikeudellinen
luonne ja onko aihetta epäillä viranomaisen toi-
mintaa lainvastaiseksi tai muuten ongelmalliseksi.
Tämän perusteella hankitaan tarvittavat tiedot, teh-
dään kuulemiset ja ratkaistaan asia. Tämänkin jäl-
keen arvioidaan vielä, onko tarvetta jatkotoimiin
eli laajennetaanko tutkintaa koskemaan hallinnon
toimintaa yleisemmin ja myös muissa tapauksissa
sekä tulevaisuudessa. Laillisuusvalvoja voi määrätä
jopa esitutkinnan suoritettavaksi ja määrätä syyt-
teen nostettavaksi.

Poliisin menettely ihmiskaupan tutkinnassa ja media

Tutkintakynnys

Keväällä 2021 mediassa kerrottiin poliisin ihmis-
kaupparikoksia koskevista esitutkinnoista ja niissä
ilmenneistä vakavista puutteista.³² Kanteluilla ja
muilla tavoin tietooni oli saatettu myös muita vas-
taavia tapauksia. Oli monta syytä, joiden perusteel-
la asiaa oli tutkittava.

Median, kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen tie-
doista muodostui huolestuttava kokonaisuus, joka
koski paitsi yksittäisten ihmiskaupparikosten esi-
tutkintaa, myös niiden asemaa poliisin ohjeistuk-
sessa, koulutuksessa ja laillisuusvalvonnassa. Kyse
oli erityisen haavoittuvaan ihmisryhmään kohdistu-
vasta vakavasta rikollisuudesta, jolla oli myös kan-
sainvälisiä ulottuvuuksia. Ihmiskaupparikosten on-
gelmat eivät tyypillisesti tule esille tavanomaisessa
laillisuusvalvonnassa.

Laillisuusvalvonnallisesti oli tärkeää laajentaa
valvonnan näkökulmaa eli muun muassa tutkia,
oliko poliisin oma laillisuusvalvonta ollut riittävää
ja ajan tasalla. Kohteena oli siis myös valvonnan
valvonta. Tavoitteena ei siten ollut vain tutkia yk-
sittäisiä väitettyjä ja tapahtuneita lainvastaisuuksia
vaan myös korjata esitutkinnassa olevia laajempia
puutteita. Katse oli myös eteenpäin, ja tarkoituksena
oli selvittää ihmiskaupparikosten asianmukaisen ja
viivytyksettömän tutkinnan esteenä olevia raken-
teellisia ongelmia. Eli kaiken kaikkiaan tarkoituk-
sena oli perustuslain 22 §:n sanoin ”turvata perus-
oikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen”.

32 Helsingin Sanomat, 25.4.2021: Paavo Teittinen: ”Tutkinta
lopetettu”

Päätös

Arvioin ratkaisuisiani (OKV/1233/70/2021 ja OKV/1956/90/2021), oliko poliisi menetellyt kyseisissä mediassa ja kanteluissa käsitellyissä tapauksissa viivytyksettömästi sekä lain ja velvollisuuksien mukaisesti. Laajensin tarkasteluni koskemaan myös ihmiskaupparikosten lähirikosten, kuten kiskonnantapaisen työsyryjännän tutkintaa, Poliisihallituksen ohjeistusta, poliisin koulutusta ja tulkkauskäytännön riittävyttä sekä viranomaisyhteistyötä.

Kaikkiaan 50 poliisin esitutkintaa tutkittiin. Useat niistä olivat vielä kesken, kun ratkaisu annettiin. Useimmat esitutkinnoista olivat viivästyneet. Pisimmillään esitutkinta oli kestänyt yli neljä vuotta. Aiheettomia viivytyksiä oli ollut melkein jokaisessa poliisilaitoksessa. Annoin ratkaisussani poliisille 12 laillisuusvalvonnallista huomautusta esitutkinnan aiheettomista ja lainvastaisista viivästyksistä. Poliisin huomiota kiinnitettiin 15 asiassa esitutkinnan toimittamiseen liittyvän lainsäädännön oikeaan tulkintaan ja asianmukaisiin menettelyihin. Tulokset olivat siis todella huolestuttavia.

Selvityksissä esitutkintojen viivästyminen syntyi tuotiin esiin poliisin vähäiset tutkintaresurssit, tutkijoiden kokemattomuus ihmiskaupparikoksista sekä ongelmat tulkauksessa ja viranomaisten välisessä yhteistyössä. Merkittävää viivästyistä oli aiheuttanut se, ettei poliisi ollut tunnistanut ihmiskaupparikosten ja niihin liittyvien rikosten tunnusmerkistöjä. Poliisi oli esimerkiksi joissakin tapauksissa tutkinut epäiltyä rikosta ensin muilla nimikkeillä.

Poliisihallitus kertoi lisänneensä ihmiskauppa-asioiden koulutusta. Tutkintani kuitenkin selvästi osoitti, ettei se ollut ollut riittävää. Puutteet poliisin osaamisessa ihmiskauppa-asioissa olivat ilmeisiä. Poliisin vaikeudet tunnistaa ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö esitutkinnassa estivät luonnollisesti rikosvastuun tehokkaan toteutumisen mutta vaaransivat myös asianomistajien oikeudet.

Kansainvälisessä ja kotimaaisessa ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa on usein kiinnitetty huomiota siihen, miten vähän ihmiskaupparikoksia päätyy Suomessa tuomioistuinten käsiteltäväksi. Rikosvastuu ei siten toteudu, mutta ilmiöllä on myös laajempia vaikutuksia. Juttujen ja tuomioiden vähäinen määrä ehkäisee ihmiskaupan tulemistä näkyväksi ja tunnetuksi oikeudelliseksi ilmiöksi. Ihmiskauppa tekoina ja tapahtumina pysyy piilossa, kyky tunnistaa ihmiskauppaa ammattitoiminnassa ei vahvistu eivätkä rikoslain tunnusmerkistöt konkretisoidu. Näin ei myöskään synny riittävästi tulkintakäytäntöä poliisin ja syyttäjien käyttöön tai alempia tuomioistuimia ohjaavia ennakkopäätöksiä. Ihmiskauppaan liittyvä rikosoikeus ei kehity. Päätöksestä ilmenevät esitutkinnan vakavat puutteet eivät myöskään rohkaise ilmoittamaan epäiltyä ihmiskaupparikosta poliisille tai tekemään sen kanssa muuta yhteistyötä. Oman aloitteen tutkinta valitettavasti osoitti, että asianomistajilla on hyviä syitä olla ottamatta yhteyttä poliisiin.

Poliisin tehokas ja vaikuttava ihmiskaupparikosten esitutkinta on siis olennaista koko oikeusjärjestystä koskevan oikeudellisen muutoksen aikaansaamisessa ja tietenkin siten myös vahvemman perusoikeuksien suojan luomisessa.

Tämän saavuttaminen edellyttää poliisilta monia toimia. Esitutkinnan viivytyksettömyyden seuraamiseksi pyysin Poliisihallitusta määrääjässä toimittamaan tietoja ihmiskauppa- ja sen lähirikosten esitutkintojen toimittamisajoista ja vireillä olevista esitutkinnoista jokaisessa poliisilaitoksessa sekä selvitykset viipyneistä esitutkinnoista ja niiden viivästyksen syistä. Myös laajemmat toimet olivat tarpeen. Poliisihallituksen ja Poliisiammattikorkeakoulun olisi selvitettävä toimenpiteitä ihmiskaupan ja sen lähirikosten torjumiseksi annettavan koulutuksen vahvistamiseksi. Pyysin myös Poliisihallitusta arvioimaan sisäisen laillisuusvalvonnan toimenpiteitään esitutkintalainsäädännön ja antamansa ihmiskaupan torjuntaan liittyvän ohjeistuksen nou-

dattamiseksi sekä ilmoittamaan toimenpiteistään viranomaisyhteistyön kohentamiseksi.

Laillisuusvalvonnallisen tutkinnan erityispiirteistä

Itse ratkaisu oli varsin laaja (72 s.), ja siihen liittyvää aineistoa oli tietenkin erittäin runsaasti. Uskottavan ja laadukkaan laillisuusvalvontaratkaisun perustana on reilussa ja oikeudenmukaisessa menettelyssä hankittu konkreettinen tieto väitetyistä lainvastaisuuksista. Tutkinnan kohteena olevan viranomaisen täytyy myös tietää konkreettisesti, mistä häntä epäillään, ja saada tilaisuus vastata sitä koskeviin väitteisiin. Toisinaan myös kantelijalle annetaan mahdollisuus antaa vastineensa viranomaisen antamasta selvityksestä. Viimeistään ratkaisun antamisen jälkeen ulkopuolisilla kiinnostuneilla tahoilla tulee olla myös mahdollisuus tutustua ratkaisun perustana olevaan aineistoon ja muodostaa oma arvionsa. Tavanomaisesti tämä aineisto, tai ainakin suurin osa siitä, onkin julkista ja vapaasti hyödynnettävissä.

Ihmiskaupparikosten asianomistajien henkilöllisyys on kuitenkin suojattava aukottomasti, ja se mutkistaa laillisuusvalvonnallista tutkintaa merkittävästi. Esimerkiksi vielä päätöstä annettaessa useat tutkimistani esitutkinnoista olivat vielä kesken, ja siten niihin kohdistui esitutkinnan salassapitoa koskevia määräyksiä. Asianomistajien henkilöllisyys oli mahdollisesti määrätty salassa pidettäväksi tai tuomioistuimien saattoi määrätä siitä tulevassa oikeudenkäynnissä. Osa asianomistajista oli voitu kohdella vakavasti kaltoin, ja he voivat kärsiä siitä edelleen. Osa heistä myös pelkäsi epäiltyä, eikä esitutkinnassa vielä ollut välttämättä tunnistettu tai kuulusteltu kaikkia mahdollisia epäiltyjä. Asianomistajat olivat myös ilmaisseet pelkäävänsä esitutkinnan vaikeutuvan, koska he olivat tuoneet esille siihen liittyviä ongelmia. Edellä mainituista syistä päätöksessä ei yksilöity ihmiskaupan uhreja eikä esitetty tietoja, jotka voisivat johtaa siihen (päätös s. 3-4).

Luottamuksellisuuden turvaamiseksi päätös myös jäsenneltiin toisin kuin tavanomainen laillisuusvalvontaratkaisu, jossa näkyvissä on arvioitavana oleva viranomaisen menettely sekä viranomaisen vastaus. Viranomaisen menettely on esitetty siten kuin kantelija on sen arvioinut esimerkiksi laillisuusvalvojalle toimitetussa kantelussa. Näin laillisuusvalvonnallisen tutkinnan lähtökohta tulee esille yksilöidysti kussakin ratkaisussa. Tässäkin asiassa tutkinnan lähtökohta oli sama eli epäillyn ihmiskaupparikoksen asianomistajan esittämä konkreettinen ja yksityiskohtainen arvostelu esitutkintaviranomaisia kohtaan. Asianomistajan henkilöllisyyden suojaamiseksi näitä konkreettisia yksityiskohtia ei kuitenkaan ole ratkaisussa liitetty annetun selvityksen yhteyteen. Julkisen ratkaisun tapauskohtaisessa tarkastelussa keskityttiin viranomaisen selvityksiin ja lausuntoihin, joissa tähän arvosteluun vastataan.

Laillisuusvalvonnan tehtävänä on julkisesti arvioida viranomaisen toiminnan lainmukaisuutta, mutta myös viranomaisten asiakkaiden kokemuksen esiintuominen on tärkeää. Tässä ratkaisussa luottamuksellisuuden suojaaminen johti kuitenkin siihen, ettei asianomistajan kokemusta voitu tehdä julkiseksi. Ratkaisu on siis tässä mielessä poikkeuksellinen.

Tutkiessani poliisin ja syyttäjien menettelyä käytössäni oli asianomistajien esittämää konkreettista viranomaisten toiminnan arvostelua sekä tietoa tapauksista. Poliisilaitoksilta, Poliisihallitukselta, syyttäjiltä ja valtakunnansyyttäjän toimistolta pyydettyt lausunnot ja selvitykset perustuivat esitutkintanumeroiden perusteella tehtyyn yksilöintiin ja esitutkintaa koskeviin päätöksiin. Selvitysten ja lausuntojen antajilla oli siis tiedossa arvostelu konkreettisesti ja kokonaisuudessaan, mikä on tietysti oikeudenmukaisen tutkinnan perusedellytys.

Poliisihallitus kokosi pyynnöstäni poliisilaitosten antamat selvitykset ja antoi niistä oman – useissa tapauksissa kriittisen – lausuntonsa.

Median ja Rikosuhripäivystyksen erityinen rooli

Viidenkymmenen tapauksen laillisuusvalvonnallinen tutkiminen on jo itsessään vaativa ja suuri töinen tehtävä. Laillisuusvalvojalla on käytännössä hyvin vähäiset mahdollisuudet etsiä 50 ihmiskaupaan liittyvää yksittäistä tapausta, kerätä niihin liittyvää perustietoa sekä pitää tiiviisti yhteyttä asianomistajiin.

Kirjoitinkin ratkaisussani (s. 68), että ”näin konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti (ihmiskauppa) ongelmaan ei ole (kuitenkaan) pystytty vielä pureutumaan. Tämä ei kuitenkaan ole ollut hallinnon vaan toisten toimijoiden ansiota. Tässä ratkaisussa käsitellyt tapaukset ovat tulleet tietooni HS:n kirjoitettua aiheesta. Olen saanut niitä tietää myös kanteluista ja Rikosuhripäivystyksen toimittamista tiedoista. Ilman näitä lähteitä asia olisi jäänyt pimentoon ja tämä ratkaisu tekemättä.”

Edellä kuvattiin luottamuksellisuuden suojaamiseen liittyviä ratkaisun erityispiirteitä. Ne liittyvät kuitenkin jo laillisuusvalvonnallisessa tutkimuksessa oleviin tapauksiin. Jotta siihen vaiheeseen ylipäättään päästäisiin, asianomistajan luottamus on voitettava jo aiemmin. Vaikka hän on jo mahdollisesti pettynyt viranomaisten toimintaan ja menettänyt luottamuksensa heihin, ei ole itsestään selvää, että hän vielä kerran uskaltaa tai jaksaa kaiken kokemansa jälkeen antaa kokemuksensa laillisuusvalvojan käyttöön.

Haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset eivät useimmiten – ja niin oli tässäkin tapauksessa – tee sitä itse ottamalla suoraan yhteyttä laillisuusvalvojaan. Yhteydenotto edellyttää tukihenkilöä tai muuta toimijaa, johon asianomistaja uskoo ja luottaa. Luottamuksen rakentaminen ja sen säilyttäminen edellyttävät myös jatkuvaa työtä asianomistajan kanssa – yhteydenpitoa, keskustelua ja monipuolista tukea. Tukihenkilön tai toimijan täytyy myös tuntea sekä viranomaisten että laillisuusvalvojen

työtä osatakseen tukea asianomistajaa tämän päätöksenteossa antamalla oikeaa tietoa prosessista ja sen odotettavissa olevista tuloksista. Tässä tapauksessa näitä korvaamattomia toimijoita olivat HS:n toimittaja ja Rikosuhripäivystyksen erityisasiantuntija. On selvää, että ratkaisu ei olisi syntynyt ilman heidän toimiaan ja välittämäänsä tietoja. Rikosuhripäivystys myös avusti vastineiden saamisessa asianomistajilta.

Edellä viitattiin myös siihen, ettei ratkaisussa asianomistajan henkilöllisyyden suojaamiseksi ole selostettu kunkin tapauksen konkreettisia yksityiskoh-
tia yhdessä viranomaistoiminnan arvioinnin kanssa. Tämä tarkoitti sitä, ettei ratkaisusta – suppeita vastineiden selostuksia lukuun ottamatta – myöskään välity asianomistajan kokemus epäoikeudenmukaisuudesta. Asianomistajan kokemuksen esiintuominen on kuitenkin olennaista, ja sen puuttuminen ratkaisusta on valitettavaa mutta välttämätöntä. Tämä jäi tässä tapauksessa paljolti median tehtäväksi. Ratkaisun herätteenä olleessa artikkelissa asianomistajien kokemuksista kuitenkin kirjoitettiin laajasti.

Yhteistyöstä ja itsenäisyydestä

Laillisuusvalvonta nojaa merkittävästi ulkopuolisilta saatuihin tietoihin. Virheet ja lainvastaisuudet tulevat useimmiten tietoon kansalaisten tekemistä kanteluista, viranomaisten ilmoituksista ja mediasta. Toki omassa tarkastustoiminnassakin tehdyt havainnot johtavat toisinaan laillisuusvalvontatoimiin, mutta niiden osuus on merkittävästi vähäisempi. Tässä mielessä laillisuusvalvoja ei ole kovin eri asemassa muihin valvontaa tekeviin viranomaisiin nähden. Esimerkiksi poliisi nojaa tutkinnassaan kansalaisten tekemiin tutkintapyyntöihin, ja oma paljastava toiminta on vähäisemmässä roolissa. Ihmiskauppaa koskevassa omassa aloitteessaan ulkopuolisilta tahoilta saatujen tietojen laajuus,

yksityiskohtaisuus ja jäsentyneisyys olivat kuitenkin poikkeuksellisia.

Tiedon lähteestä riippumatta laillisuusvalvoja tekee omat arvionsa itsenäisesti – niin kuin mediakin. Ihmiskauppaa koskevassa kokonaisuudessa

nämä arviot yhdessä johtivat merkittävään yhteiskunnalliseen ongelmaan puuttumiseen. Oma työni laillisuusvalvojana jatkuu, jotta tämä johtaisi pysyvään ihmiskaupan uhrien perus- ja ihmisoikeuksien vahvistumiseen.